

Абдураманова Н.В.,
студентка 5 курсу,
I групи, Слідчо-криміналістичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого

ВІКТИМОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ЖЕРТВ ЗГВАЛТУВАННЯ

Ключові слова: віктимна поведінка, жертва, зґвалтування

Keywords: victim behavior, victim, rape

Анотація: Розглянуто роль поведінки жертв зґвалтування та встановлено види віктимної поведінки потерпілих осіб.

Abstract: The role of the behavior of victims of rape are considered and the types of victim behavior of the victims are established.

Проведення заходів, спрямованих на зниження рівня віктимності населення є очевидним, тому що дедалі частіше поведінка жертв сприяє вчиненню злочину щодо них. Віктимологічна профілактика є важливим елементом системи запобігання злочинності, оскільки ефективна їх реалізація вплине на зниження рівня злочинності, зокрема проти статевої свободи та недоторканості.

Поведінка потерпілого тісно пов'язана з його особистісними якостями: статтю, віком, професією, суспільним, сімейним положенням тощо. Без знання цих обставин неможливо здійснювати профілактику злочинів, тому що злочинець у багатьох ситуаціях виступає у взаємодії із конкретною життєвою ситуацією. Адаже на поведінку значний вплив мають демографічні і соціально-рольові ознаки потерпілих, які в свою чергу мають кримінологічне значення як обставини, що зробили особу уразливою для насильства і перетворили її на жертву [1, с. 262].

Слід зазначити, що приблизно 35% зґвалтувань вчиняється під впливом поведінки потерпілих. Іноді вони мають можливість або підсвідоме бажання стати жертвою злочину або своїми діями чи бездіяльністю свідомо провокують у злочинця бажання вчинити злочин або значно полегшують його вчинення. Майбутні потерпілі від цього виду злочинів у ситуації, що склалася, часто діють, керуючись своїми поглядами та способом життя, що, у свою чергу, впливає на злочинний результат.

Як зазначає А. П. Шеремет, морально-психологічне обличчя потерпілої, її взаємовідносини з насильником, попередня поведінка і характеристика (алкогольне сп'яніння, психічна неповноцінність, погана репутація) не мають вирішального значення для кримінального провадження. Однак особистість потерпілої відіграє значнішу роль у практиці запобігання зґвалтування. Її спосіб життя та поведінка набувають суттєвого правового значення під час індивідуалізації покарання винного, в оцінці зібраних доказів та профілактиці зґвалтувань [4, с. 63-64].

Різні типи життєвих ситуацій можуть приводити до психологічної віктимізації. Так, питання про особистість потерпілої має дуже важливе значення, оскільки проблеми взаємовідносин злочинця і його жертви до, в момент та після скоєння зґвалтування, поведінка та спосіб життя потерпілої сприяє оцінці системи рис, що характеризують жертв сексуального насильства. Потерпілих від зґвалтувань традиційно поділяють на 2 групи: ті, чия поведінка в тому чи іншому ступені сприяла вчиненню злочину, була поштовхом до нього і ті, чия поведінка ніяк не сприяла вчиненню зґвалтування. За даними статистики поведінка 70% жертв є нейтральною і тільки 30% своєю поведінкою провокують злочинні дії [2, с. 11].

Виходячи з індивідуально-психологічних властивостей та якостей осіб, що стали жертвою зґвалтування, можна виділити наступні типи віктимної поведінки:

1. Універсально-віктимний тип (формується в осіб, з вираженими рисами характеру і поведінки (активної і пасивної), що обумовлюють потенціальну уразливість індивіда до різних видів злочинів).

2. Вибірково-віктимний тип (формується в осіб, які володіють високою парціальною уразливістю (тобто, по відношенню до окремих видів злочинів)).

3. Ситуативно-віктимний тип (формується в результаті збігу середнього рівня віктимного потенціалу і суб'єктивно непереборних зовнішніх обставин).

4. Випадково-вiктимний тип (формується в результатi випадкового збiгу об'єктивних обставин i умов).

5. Професiйно-вiктимний тип (формується в жiнок, професiйна дiяльнiсть яких значно пiдвищує рiвень потенцiйної загрози вчинення проти них злочинiв проти статевої свободи та недоторканостi).

Рiвман Д. В. вважає, що для виникнення вiктимної поведiнки необхіднi певнi умови, безпосередньо пов'язанi з особливостями поведiнки особистостi, особливостями її iндивiдуально-психологiчних якостей, а саме: низький рiвень емоцiйної стiйкостi, соцiальної активностi, впевненостi в собi; висока фрустрацiйна напруженiсть; високий рiвень емоцiйної нестабiльностi; порушення психiчної адаптацiї; схильнiсть до залежностi, замкненiсть, доврливiсть, боязкiсть; схильнiсть до зловживання алкоголем; нерозбiрливiсть у виборi знайомих; статева розбещенiсть, нестiйкi моральнi принципи.

Водночас ймовiрнiсть стати жертвою збiльшується не тiльки при наявностi або вiдсутностi iндивiдуальних якостей, а й залежно вiд часу, мiсця, положення, в якому опинилася людина, вiд стану i настрою та ряду iнших умов, що у сукупностi створюють вiктимну обстановку. Соцiальний фактор впливає на набутi фiзичнi, психiчнi i соцiальнi риси i якостi (фiзичнi вади, нездатнiсть i неготовнiсть до самозахисту, особлива зовнiшнiсть або привабливiсть), якi можуть сприяти непередбачуванiй кримiногеннiй ситуацiї i створювати умови для перетворення iндивiда у жертву злочину [2, с. 11].

Отже, слiд зазначити, що знання особистiсних особливостей жертви, їх ролi у механiзмi злочинної поведiнки, аналіз i характеристика стосункiв мiж злочинцем i потерпiлим розширюють можливостi запобiжних заходiв, спрямованих на вiктимологiчну профiлактику згвалтувань. Для жертв кримiнально-насильницьких дiй характерна наявнiсть певного комплексу соцiально-демографiчних та морально-психологiчних ознак, поява яких за певних обставин детермiнує їхню типову поведiнку i пов'язану з нею бiльшу ймовiрнiсть, нiж в iнших осiб, стати жертвою насильницьких дiй.

Список використаних джерел:

1. Губанова О. В. Соцiальнi та поведiнковi особливостi жертви згвалтування: вiктимологiчний аспект / О. В. Губанова // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского Серия «Юридические науки». – Том 22(61) - №1. - 2009. - С. 262--266.

2. Козерацька О. А. Судово – психiатрична оцiнка вiктимної поведiнки потерпiлих внаслiдок сексуального насильства / О. А. Козерацька // Scientific Journal «Science Rise: Medical Science» - 2017. - №7(15). – С. 7 – 14.

3. Ривман Д. В. Вiктимология [Текст] / Д. В. Ривман, В. С. Устинов. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2000. – 331 с.

4. Шермет А. П. Злочини проти статевої свободи: [монографiя] / А. П. Шермет – Чернiвцi: ТОВ «Видавництво «Нашi книги», 2007. – 216 с.

Міністерство освіти і науки України
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ЗЛОЧИННІСТЬ

У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали XVI Всеукраїнської кримінологічної
конференції для студентів, аспірантів та молодих вчених

(м. Харків, 12 грудня 2017 р.)

За загальною редакцією
професора *А. П. Гетьмана* і професора *Б. М. Головкина*

Харків
«Право»
2017

УДК 343.9.01:005.44
ББК 67.61я431
3-68

Редакційна колегія:
проф. А. П. Гетьман;
проф. Б. М. Головкін;
канд. юрид. наук, доц. О. В. Ткачова,
канд. юрид. наук, ас. О. В. Таволжанський,
канд. юрид. наук, ас. Н. В. Сметаніна,
канд. юрид. наук, ас. К. Д. Кулик,
канд. юрид. наук, ас. О. О. Шуміло,
ст. лаб. К. С. Остапко

3-68 **Злочинність** у глобалізованому світі : матеріали XVI Всеукр.
кримінол. конф. для студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Хар-
ків, 12 груд. 2017 р.) / за заг. ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкіна. –
Харків : Право, 2017. – 420 с.

ISBN 978-966-937-307-6

ISBN 978-966-937-307-6

© Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, 2017
© Оформлення. Видавництво «Право», 2017